

Ю. С. Легкошерст

аспірант

Донецького державного університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ ЗІ СЛУЖБИ

У статті наведено авторське визначення поняття «юридичних гарантій при звільненні зі служби в поліції», запропоновано їх класифікацію за нормативно-правовим закріпленням на чотири види. Під юридичними гарантіями звільнення поліцейського з поліції автором запропоновано розуміти визначені на законодавчому рівні засоби й способи захисту прав, свобод та законних інтересів поліцейських у процесі припинення службово-трудова правовідносин з органом Національної поліції незалежно від причин та підстав звільнення, які спрямовані на дотримання порядку та процедури звільнення, забезпечення належних умов звільнення, отримання відповідних соціальних та матеріальних благ при звільненні. Юридичні гарантії, які передбачені для поліцейських при звільненні запропоновано класифікувати за нормативно-правовим закріпленням на: гарантії, які передбачені Конституцією України; гарантії, які передбачені Кодексом законів про працю України; гарантії, які передбачені законом України «Про Національну поліцію»; гарантії, які передбачені іншими спеціальними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність Національної поліції України. Доведено що норми спеціального законодавства конкретизують норми Кодексу законів про працю України, а тому мінімальне відхилення від норм загального акту свідчить про спеціальне нормативно-правове регулювання. Наголошено на тому, що ні чіткого переліку, ні єдиного розуміння гарантій поліцейських при звільненні зі служби в поліції не має, а тому із вказаного питання не має одностайної думки та єдиної законодавчої позиції. У статті автором розкрито сутність та значення окремих юридичних гарантій, які є важливими для забезпечення законного та прозорого процесу звільнення зі служби в поліції та соціального захисту осіб, що тільки звільняються та вже звільнених зі служби в поліції осіб.

Ключові слова: юридичні гарантії, звільнення, поліція, поліцейський.

Yu. S. Lehkoshorst. The main legal guarantees of police officers upon dismissal

The article presents the author's definition of the concept of "legal guarantees in case of dismissal from the police" is given in the article, their classification according to the normative-legal fixation into four types is offered. Under the legal guarantees of dismissal of a police officer from the police, the author proposes to understand the means and methods of protection of rights, freedoms and legitimate interests of police officers in the process of termination of employment with the National Police, regardless of the reasons and grounds for dismissal. Dismissal, ensuring proper conditions of employment, obtaining appropriate social and material benefits upon dismissal. It is proposed to classify the legal guarantees provided for police officers upon dismissal according to the legal framework into: guarantees provided by the Constitution of Ukraine; guarantees provided by the Labor Code of Ukraine; guarantees provided by the law of Ukraine "On the National Police; guarantees provided by other special regulations governing the activities of the National Police of Ukraine. It is proved that the norms of the special legislation specify the norms of the Labor Code of Ukraine, and therefore the minimal deviation from the norms of the general act testifies to the special normative-legal regulation. It is emphasized that there is neither a clear list nor a single understanding of the guarantees of police officers upon dismissal from the police service, and therefore there is no unanimous opinion and a single legislative position on this issue. The author reveals the essence and significance of certain legal guarantees that are important for ensuring a legal and transparent process of dismissal from the police and social protection of newly dismissed and already dismissed from the police.

Key words: legal guarantees, dismissal, police, policeman.

Важливого значення у системі захисту трудових прав поліцейського набувають юридичні гарантії при звільненні особи зі служби в поліції, оскільки вони спрямовані на забезпечення законності процесу звільнення, дотримання процедури звільнення, забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів поліцейського у процесі припинення службових правовідносин з органом поліції тощо. Процес припинення трудових правовідносин поліцейських з органами Національної поліції в умовах реформування системи Національної поліції вимагає значної кількості активних дій кожної із сторін таких правовідносин. А тому, необхідним є не тільки дотримання безпосередньої процедури звільнення поліцейського, а й забезпечення їх належного захисту у процесі звільнення, встановлення дієвого та ефективного механізму реалізації наданих їм прав. Крім того, часто особа звільняється із органу поліції із незалежних від неї підстав (реформування органу та скорочення посад, досягнення граничного віку, за станом здоров'я тощо), а тому основним завданням Національної поліції є мінімізація негативного впливу втрати роботи на психічне здоров'я людини, її соціальне життя та подальше соціальне адаптування в умовах поза службовим кабінетом, що також забезпечується певними юридичними гарантіями. Ключове місце мають гарантії й у процесі звільнення поліцейських при, так званих, негативних підставах звільнення, коли права та законні інтереси поліцейського особливо нехтуються з боку роботодавця.

Окремі питання звільнення з поліції досліджували такі науковці як: В.Б. Авер'янов, Н.М. Бакаянова, Р.В. Дмитрук, М.І. Іншин, П.В. Коломоєць, А.Є. Крищенко, А.В. Кубасенко, В.А. Ліпницький, О.В. Лаврінченко, О.Г. Свида та інші. Проте, відзначимо, що в період проведення реформування системи поліції, трудового та адміністративного права актуальним є подальше дослідження юридичних гарантій в системі органів поліції, їх класифікації, які б враховували специфіку праці поліцейських, особливості не тільки призначення їх на посади, а й звільнення з поліції. Метою статті є виділення та дослідження основних гарантій, якими поліцейські можуть користуватися у процесі звільнення їх з поліції та здійснення їх класифікації. Для досягнення поставленої мети у статті здійснюється аналіз гарантій, закріплених в Конституції України, Кодексі законів про працю України, Законі України «Про Національну поліцію» та інших підзаконних нормативно-правових актах, рішень Конституційного суду України та постанов пленуму Верховного суду України.

Переходячи до розгляду мети нашої статті зазначимо, що під юридичними гарантіями звільнення поліцейського з поліції варто розуміти визначені на законодавчому рівні засоби й способи захисту прав, свобод та законних інтересів поліцейських у процесі припинення службово-трудова правовідносин з органом Національної поліції незалежно від причин та підстав звільнення, які спрямовані на дотримання порядку та процедури звільнення, забезпечення належних умов звільнення, отримання відповідних соціальних та матеріальних благ при звільненні. На сьогодні чіткого переліку юридичних гарантій поліцейських при їх звільненні з роботи не має ні у Законі України «Про Національну поліцію» [1], ні в Положенні про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 1991 р. № 114 [2], ні в інших актах, які регулюють проходження служби в поліції. Це означає, що єдиного розуміння гарантій поліцейських при звільненні зі служби в поліції не має, а тому із вказаного питання не має однозначної думки та єдиної законодавчої позиції.

Для більш детального дослідження юридичних гарантій, які передбачені для поліцейських при звільненні ми пропонуємо здійснити їх класифікацію за нормативно-правовим закріпленням на наступні види: 1) гарантії, які передбачені Конституцією України; 2) гарантії, які передбачені Кодексом законів про працю України; 3) гарантії, які передбачені законом України «Про Національну поліцію»; 4) гарантії, які передбачені іншими спеціальними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність Національної поліції України.

Розпочнемо із гарантій, які передбачені Конституцією України. Основний Закон держави проголошує загальні гарантії, які застосовуються до всіх без виключення працівників, в тому числі й поліцейських, як особливої категорії службовців. Саме на основі конституційних норм здійснюється законодавче та нормативно-правове закріплення інших важливих гарантій для окремих працівників в залежності від органу, в якому останні працюють. Погодимось із думкою Л.В. Котової, яка зазначає, що Конституцією України передбачено основні формулювання якісно нового національного трудового законодавства, закладено основні соціально – економічні права людини, але, водночас не закріплено всієї цілісної системи гарантій прав і свобод людини, у тому числі соціально – економічних прав працівників, що впливає на рівень розвинутоності українського суспільства та держави [3, с. 66-67].

Ключовою нормою при розгляді гарантій, які передбачені при звільненні осіб, в тому числі й поліцейських з поліції та які закріплені у Конституції України є ч. 5 статті 43, відповідно до якої громадянам гарантується захист від незаконного звільнення [4]. Проте ні нормами Конституції України, ні нормами інших законів та нормативно-правових актів не визначено чіткого розуміння того, що ж є незаконним звільненням особи. Нічого про це не сказано і в Законі України «Про Національну поліцію» [1]. Наукова доктрина при характеристиці вказаного поняття пропонує виходити з наступного: по-перше, не можна припиняти трудовий договір (звільняти працівника) з підстав, не передбачених законодавством. Чинне законодавство передбачає вичерпний перелік підстав припинення трудового договору, які можна поділити, наприклад, на загальні, що передбачені в КЗпП (ст.ст. 36, 38-39, 40-41, 45, 199) та додаткові (спеціальні), які передбачені в інших законодавчих актах; по-друге, кожна з цих підстав має певні умов і порядок застосування, які визначаються законодавством та актами судової влади. Звільнення працівника з будь-якої підстави без сукупності цих умов і визначеного порядку, у разі виникнення трудового спору щодо припинення трудового договору (звільнення працівника), не можна вважати законним [5, с. 98-99]. Подібна думка підтримана й іншим науковцем. Так, В.І. Павликівський, вважає, що звільнення працівника з роботи є незаконним не тільки у випадку порушення законних підстав звільнення, але й внаслідок недотримання порядку звільнення (наприклад, з ігноруванням рішення профспілки) [6, с. 15]. Отже, Основним законом України передбачено основну гарантію – захист від незаконного звільнення, суть якої вже більш детально розкривається у спеціальних актах, які визначають аспекти проходження служби в органах поліції.

Важливою конституційною гарантією варто назвати й гарантію щодо здійснення судового захисту своїх порушених прав та законних інтересів, яка передбачена статтею 55 Конституції України. Ця норма означає, що поліцейський має право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органу Національної поліції щодо незаконного звільнення його з роботи та вимагати поновлення його на службі. Слушною з цього приводу є точка зору О.В. Смирнова, відповідно до якої гарантії права на працю можуть полягати не тільки у визнанні судом незаконності звільнення й поновлення працівника на попередній роботі, а також у тому, що суд виносить рішення, яким зобов'язує роботодавця надати іншу роботу або посаду, відповідної

кваліфікації працівника та не нижчу за оплатою. Таке рішення приймається, коли за обставинами справи надання працівнику попередньої роботи виявляється об'єктивно неможливим [7, с. 307; 8, с. 190, 195]. В контексті вказаної гарантії варто наголосити й на тому, що поліцейський, може здійснювати захист своїх порушених прав не тільки в національних судах різних інстанцій, а й звертатися до Конституційного суду України щодо відповідності окремих норм Конституції України, до міжнародних судових установ чи до відповідних міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Яскравим прикладом реалізації вказаного права поліцейським є звернення з приводу свого незаконного звільнення до Конституційного суду у справі за скаргою Бівалькевича Богдана В'ячеславовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 8 розділу XI "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про Національну поліцію" від 21.07.2021 року по справі № 3-107/2020 (221/20), № 4-р(П)/2021 [9].

Розглядаючи конституційні гарантії при звільненні поліцейського з поліції, варто згадати й про таку гарантію, яка передбачена нормами статті 56 Конституції України. Її суть полягає тому, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. При незаконному звільненні поліцейських зі служби досить часто судами при винесенні позитивних рішень на користь позивачів задовольняються й позовні вимоги щодо стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Наступний блок гарантій – це гарантії, які передбачені Кодексом законів про працю України. Незважаючи на те, що поліцейських ми відносимо до спеціальних суб'єктів права, гарантії, які передбачені Кодексом законів про працю України варто розглядати як ключові у питанні звільнення поліцейських з поліції. В той же час наголосимо на тому, що чітко виділити ті гарантії, які є загальними для поліцейських при їх звільненні та ті, які є спеціальними на практиці досить складно. Це пов'язано із тим, що норми спеціального законодавства конкретизують норми Кодексу законів про працю України, а тому мінімальне відхилення від норм загального акту може говорити про спеціальне нормативно-правове регулювання. А тому у вказаній групі гарантій ми розглянемо їх найбільш загальні види, а ті гарантії, про які згадується у профільному законі ми віднесемо до наступної, виділеної нами групи.

Стаття 5¹ Кодексу законів про працю України закріплює, що держава гарантує працездатним громадянам, які постійно проживають на території України: правовий захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи. Кодекс законів про працю України у статтях 36, 38, 39, 40, 41, 43, 43¹, 45 гарантує виключні підстави за яким може бути проведено розірвання строкових та безстрокових договорів як з боку роботодавця так і з боку працівника, як за згодою первинної профспілкової організації, так і без такої згоди [10].

Наступна гарантія із вказаної групи є гарантія щодо неможливості звільнення поліцейського з поліції у період його тимчасової непрацездатності та відпустки. Так, передбачено норму, відповідно до якої не допускається звільнення працівника з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в період тимчасової непрацездатності (крім звільнення за пунктом 5 статті 40), а також у період перебування працівника у відпустці. Варто наголосити на тому, що ні Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України, затверджений Законом України від 22 лютого 2006 року №3460-IV [11], ні Закон України «Про Національну поліцію» [1] не містять імперативних приписів щодо заборони звільнення поліцейських зі служби в період тимчасової непрацездатності. А тому працівниками кадрових служб органів Національної поліції досить часто допускаються порушення законодавства в частині звільнення поліцейських з органів поліції у період тимчасової непрацездатності. За загальним правилом, якщо певні аспекти звільнення зі служби в органах поліції не врегульовані нормами спеціального законодавства, то до таких правовідносин здійснюється застосування норм загального законодавства. Але таке положення часто не застосовують, мотивуючи це тим, що КЗпП України не застосовується до правовідносин щодо звільнення з поліції, оскільки у спеціальному законі, яким є Закон України «Про Національну поліцію» не передбачено можливості застосування трудового законодавства у випадку, якщо спірні правовідносини не врегульовані цим спеціальним законом. Така ж позиція підтримується й окремим судами при вирішенні справ про визнання незаконними дій органів Національної поліції щодо звільнення зі служби та поновлення на роботі.

Наступною гарантією, яка закріплена у загальному трудовому законодавстві варто назвати гарантію, щодо виплати всіх належних поліцейському сум нарахованих йому грошових коштів в день його звільнення з посади або не пізніше наступного дня після пред'явлення звільненим працівником вимоги про розрахунок, а у випадку невчасної виплати – стягнення на користь працівника середнього заробітку за весь період затримки розрахунку. Непроведення з вини власника або уповноваженого ним органу розрахунку з працівником у зазначені строки є підставою для відповідальності, передбаченої статтею 117 Кодексу законів про працю України, тобто виплати працівникові його середнього заробітку за весь час затримки по день фактичного розрахунку [10]. Такий висновок, зокрема, було зроблено Конституційним судом України в рішенні від 22 лютого 2012 року № 4-рп/2012 у справі № 1-5/2012 за конституційним зверненням щодо офіційного тлумачення положень статті 233 Кодексу законів про працю України у взаємозв'язку з положеннями статей 117, 237-1 цього кодексу [12]. Також, згідно з пунктом 20 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 року

№ 13 «Про практику застосування судами законодавства про оплату праці», установивши при розгляді справи про стягнення заробітної плати у зв'язку із затримкою розрахунку при звільненні, що працівникові не були виплачені належні йому від підприємства, установи, організації суми в день звільнення, коли ж він у цей день не був на роботі, - наступного дня після пред'явлення ним роботодавцеві вимог про розрахунок, суд на підставі ст. 117 КЗпП стягує на користь працівника середній заробіток за весь період затримки розрахунку, а при не проведенні його до розгляду справи - по день постановлення рішення, якщо роботодавець не доведе відсутності в цьому своєї вини. Сама по собі відсутність коштів у роботодавця не виключає його відповідальності [13]. В даному випадку має місце гарантія, спрямована на фінансове забезпечення та фінансову стабільність поліцейського та не допущення не отримання ним передбачених при звільненні виплат та коштів.

Ключовими є гарантії, які передбачені Законом України «Про Національну поліцію», оскільки саме вони є найближчими для поліцейського, так як закріплюються у профільному законі, який регулює діяльність поліцейського. І.І. Сенчук, здійснюючи розгляд гарантій, які закріплені Законом України «Про Національну поліцію» зазначає, що основою для визначення гарантій професійної діяльності поліцейських є ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію» [14, с. 90], з якої можна виділити основні види гарантій діяльності поліцейського. Умовно їх можна поділити на правові, організаційні, матеріально-технічні та соціально-економічні. В цілому гарантії, наведені у статті 62 Закону України «Про Національну поліцію» стосуються більше правовідносин щодо проходження служби в органах поліції, проте серед них є й згадка про гарантії, які застосовуються щодо звільненої особи. Зокрема, такі гарантії стосуються забезпечення безпеки поліцейських, в тому числі й колишніх. До таких гарантій, варто віднести: можливість поліцейського, а також осіб, звільнених зі служби в поліції на підставі пунктів 1-4, 7, 8 частини першої статті 77 цього Закону, для забезпечення власної безпеки придбавати у власність пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, використовуючи їх виключно з підстав, визначених цим Законом; у повному обсязі користуватися гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства; захищати свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом. Наведеною вище статтею закріплена й важлива фінансова гарантія, що хоч й не прямо, але опосередковано застосовується до поліцейських, які звільняються із служби - своєчасно і в повному обсязі отримати грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України.

Суттєвою є гарантія, що закріплена статтею 77 Закону України «Про Національну поліцію» та визначає вичерпний перелік підстав для звільнення з поліції. Уточнення підстав звільнення поліцейського з поліції конкретизується у ряді підзаконних нормативно-правових актах, але останні жодним чином не створюють нових правових норм та не здійснюють регулювання нових правовідносин. Про неможливість припинення трудових правовідносин без відповідних законних на те підстав наголошує й О.П. Бортник, який опирається у своїх твердженнях й на міжнародний досвід. Так, науковець зазначає, що важливою гарантією, яка впливає з норм міжнародного права, є вимога про те, що трудові відносини з працівниками не припиняються, якщо тільки немає законних підстав для такого припинення, пов'язаного із здібностями чи поведінкою працівника або викликаного виробничою потребою підприємства, установи чи служби [15; 16].

Нормами Закону України «Про Національну поліцію» закріплено важливі гарантії для поліцейських, посади яких підлягають скороченню, а саме: 1) гарантія щодо отримання повідомлення про вивільнення не пізніше 2-х місячного терміну; 2) гарантія щодо встановлення чіткого порядку вивільнення працівників та забезпечення персонального письмового попередження про можливе наступне звільнення зі служби в поліції за два місяці до такого звільнення; 3) гарантія щодо пропонування такій особі іншої вакантної посади в тому ж самому органі чи іншому органі, з урахуванням досвіду роботи, освітнього рівня, стану здоров'я, ставлення до виконання службових обов'язків, у разі скорочення його посади; 4) гарантія переважного права на залишення на роботі певної категорії осіб тощо.

Наступна гарантія – гарантія медичного забезпечення. Відповідно до ч. 8 статті 95 Закону України «Про Національну поліцію» громадяни України з числа колишніх поліцейських, які були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку із скороченням штату, та члени їхніх сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах - до 23 років) мають право на медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України відповідно до умов, визначених частинами першою - сьомою цієї статті.

Наступна гарантія - гарантія компенсації за всі невикористані ними дні, як основної, так і додаткової відпустки. Часто посадовими особами органів поліції це право ігнорується та не здійснюється виплата за не використані дні відпустки, оскільки не правильно здійснюється обрахунок права настання відпустки щодо особи, яка звільняється. Крапку у таких правовідносинах поставив Верховний суд України, який у постанові від 30.11.2020 року по справі № 480/3105/19 вказав на те, що у наступному календарному році, в тому числі і за умови, що він є роком звільнення, поліцейський має гарантоване право на чергову відпустку за поточний календарний рік та на відпустки (основні і додаткові), що не були використані в попередніх роках, що виражається в праві на отримання грошової компенсації за весь час невикористаної оплачуваної відпустки, незалежно від часу набуття права на таку відпустку, оскільки відпустки за попередні роки також є невикориста-

ними в році звільнення та не можуть бути залишені без розрахунку з поліцейським, адже це суперечить суті та гарантіям як трудового, так і спеціального законодавства в частині реалізації права на відпочинок [17].

Четверту групу гарантій становлять гарантії, які передбачені іншими спеціальними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність Національної поліції України. В даному контексті можна зазначити про гарантії, які закріплені у Дисциплінарному статуті Національної поліції України та актах, прийнятих на його виконання, а саме гарантії при здійсненні службового розслідування. До таких гарантій віднесено: 1) можливість особи надавати пояснення при проведенні службового розслідування з приводу вчинення дисциплінарного проступку. Така гарантія передбачена пунктом 13 Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України 07 листопада 2018 року № 893 [18]; 2) гарантії проведення виплат у випадку поновлення звільненого поліцейського її на посаді за рішенням суду; 3) проведення виплат у зв'язку з скороченням посади. До вказаної групи гарантій ми пропонуємо віднести й гарантії для поліцейських, які не набули права на пенсію. Пунктом 11 Порядку обчислення вилученої суми грошей, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, поліцейським, співробітникам Служби судової охорони та членам їхніх сімей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.1992 року № 393, передбачено, що особам, звільненим із служби за віком, станом здоров'я чи у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів без права на пенсію, протягом одного року після звільнення із служби виплачується щомісячна грошова допомога у розмірі окладу за військовим (спеціальним) званням. Щомісячна грошова допомога виплачується тим особам, що під час служби мали право на отримання окладу за військовим (спеціальним) званням. Річний строк для виплати щомісячної грошової допомоги особам, зазначеним у абзаці першому цього пункту, обчислюється з дня звільнення їх із служби. Допомога виплачується з дня, що настає за датою, по яку особі нараховано грошове забезпечення при звільненні [19].

Отже, окреслюючи питання юридичних гарантій поліцейських при звільненні можемо зробити висновок про відсутність систематизації таких гарантій та відсутність єдиної логічної структури та нормативно-правового розміщення. Безумовно, це створює певні проблеми при здійсненні соціального захисту поліцейських, оскільки відсутність чіткої регламентації таких гарантій створює умови щодо нівелювання їх дотримання та реального виконання з боку посадових осіб органів Національної поліції, що здійснюють кадрову політику в органах поліції.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Стор. 33. Стаття 2075.
2. Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ: постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 1991 р. № 114. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-91-%D0%BF#Text>
3. Котова Л.В. Система гарантій трудових прав працівника на сучасному етапі. В. зб. Трудове право та проблеми соціального захисту населення в контексті правової держави: Матеріали науково – практичної конференції; м. Харків, 24 – 25 вересня 2010 р. Х.: Українська асоціація фахівців трудового права, Харківський економіко – правовий університет. 2010 С.66-71.
4. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1 Спеціальний випуск. Стор. 15. Стаття 2598
5. Комаренко А.М. Незаконне звільнення: поняття і зміст. *Матеріали 73-ї звітної наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ ім. І.І. Мечникова (м. Одеса, 28–30 листоп. 2018 р.)* : збірник.. – Одеса, 2018. С. 98-101.
6. Павликівський В.І. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про працю, не пов'язане з посяганням на життя та здоров'я. автореф. на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук. Спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Національний ун-т внутр. справ. Харків. 2004. 21 с.
7. Вавженчук С.Я. Охорона та захист трудових прав працівників. Харків : *Право*. 2016. 560 с.
8. Смирнов О.В. Природа и сущность права на труд в СССР. Москва : Юрид. лит., 1964. 210 с.
9. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційною скаргою Бівалькевича Богдана В'ячеславовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 8 розділу XI "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про Національну поліцію" від 21.07.2021 року по справі № 3-107/2020(221/20), № 4-р(П)/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 65. Стор. 212. Стаття 4138
10. Кодекс законів по працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної ради УРСР. 1971 р., / Додаток до N 50 /
11. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 54. Стор. 7. Стаття 1882

12. Рішення Конституційного суду України від 22 лютого 2012 року № 4-рп/2012 у справі № 1-5/2012 за конституційним зверненням громадянина Стріхаря Володимира Васильовича щодо офіційного тлумачення положень статті 233 Кодексу законів про працю України у взаємозв'язку з положеннями статей 117, 237-1 цього Кодексу. *Офіційний вісник України*. 2012. № 18. Стор. 26. Стаття 662

13. Про практику застосування судами законодавства про оплату праці: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 року № 13 Дебет-Кредит (Галицькі контракти). 2008. № 29. Стор. 271

14. Сенчук, І. І. Гарантії професійної діяльності поліцейських в сучасних умовах. *Форум права*. 2018. № 3. С. 88–95.

15. Бортник О.П. Гарантії працівника у випадку розірвання трудового договору. *Часопис* Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2013. № 1(7) : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13boprtd.pdf>

16. Конвенція Міжнародної організації праці про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця № 158 1982 року. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_005.

17. Постанова Верховного суду України від 30.11.2020 року № 480/3105/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94237142>

18. Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ Міністерства внутрішніх справ України 07 листопада 2018 року № 893. *Офіційний вісник України*. 2018. № 98. Стор. 476. Стаття 3257

19. Порядку обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, поліцейським, співробітникам Служби судової охорони та членам їхніх сімей: постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. № 393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-92-%D0%BF#Text>